

10 nejčastějších lží o komunistech a socialismu

[Top 10, Z domova](#)

Snad každý se někdy setkal s argumenty, obhajujícími komunistickou stranu a období, kdy se tato strana v naší zemi snažila do života uvést experiment zvaný socialismus. A je charakteristické pro lidskou povahu, že úplně špatné se snaží z paměti vymazat a co se vymazat nepodaří, alespoň uzpůsobí do podoby technicolorové, takřka laskavé vzpomínky.

V diskusích se tak můžete doslechnout, že každý mohl cestovat, že nikdo nikoho nenutil kutat uran, Horáková s Píkou že škodili dělnému lidu a banánů byl vždy dostatek... Za banány, kubánské pomeranče a dovolenou v NDR se tak schovávají justiční vraždy, národ omotaný ostnatým drátem, likvidace hospodářsky a průmyslově vyspělého státu, utiskování a znásilňování celých generací.

Je smutným faktem, že takto pokřivené vzpomínky neslouží jen jako argumenty v diskusích, ale přežívají i formou vyprávěnek v rodinném kruhu a díky uhlazeným televizním dílkům a častou recyklací normalizačních děl jsou distribuovány do hlav celého národa.

Připomeňme si proto deset nejrozšířenějších a nejobskurnějších omylů o době vlády jedné strany.

Lež č. 1 – Lidská práva se dodržovala, byli jsme demokratický stát.

Demokracie byla pro tehdejší mocipány prázdné slovo. Jen pojem, kterým se rádi oháněli, když bylo potřeba. Totéž u lidských práv. O nějaké svobodě slova, svobodě vyjadřování, svobodných a nezávislých médiích, svobodě cestování, svobodě podnikání nebo třeba právu na spravedlivý proces nemohla být řeč.

Svobodné vyjádření názoru bylo považováno za div ne rozpoutání občanské války a každá demonstrace byla brutálně rozehnána tehdejšími represivními složkami. Vyslovení nesouhlasu s okupací sovětskými vojsky bylo často důvodem k ukončení kariéry a začátku profesní dráhy zeměměřiče, kopáče, topiče či počátkem putování po československých kriminálech. V několika případech dokonce vyjádření vlastního názoru bylo důvodem k zabití. Jména jako Pavel Wonka, ubitý komunistickými bachaři, nebo Danuše Muzikářová, zastřelená během demonstrací v srpnu 1969 československou veřejnou

bezpečností a Lidovými milicemi, zůstanou navždy důkazem, že komunistům o lidská práva a demokracii nikdy nešlo.

Podpis Charty 77, která kritizovala nedodržování lidských práv, k jejichž dodržování se komunisté sami v Helsinkách zavázali, byl důvodem k těžkým represím vůči signatářům. A je příznačné, že tehdejší média Chartu odsuzovala, národ se křížoval, kulturní veřejnost podepisovala Antichartu a přitom nikde nebyl text samotné Charty 77 zveřejněný. Protože proč o ní pravdivě informovat, to neměli soudruzi v povaze.

Komunisté nedali lidem pokoj ani po smrti. Známa je hysterie rozpoutaná kolem hrobu Jana Palacha, ale už méně známý je například pohřeb filozofa Jana Patočky, který zemřel po jednom z výslechů u Státní bezpečnosti a během jehož pohřbu estébáci v okolí hlučeli, túrovali motorky a nad hřbitovem nechávali prolétávat vrtulník.

Absenci demokracie dokládá i způsob, jakým probíhaly volby. Na jednu stranu zde existovaly i loutkové strany Socialistická strana a Československá strana lidová, ale nebyl žádný výběr. Ve volbách figurovala pouze takzvaná jednotná kandidátka Národní fronty, účast u voleb byla povinná a běda, když občan volič chtěl jít za plentu, škrtat nebo odevzdat neplatný hlas. Vše bylo pod pečlivým dozorem bdělého oka strany. Komu se k volbám nechtělo, toho navštívili pracovníci volební komise s přenosnou urnou a bylo poměrně velkým uměním se takové volbě vyhnout a odmítnutí účasti bylo opět důvodem k represím.

Ubohost komunistického režimu se nezastavila ani před dětmi nepohodlných kverulantů. Nebylo tedy žádnou vzácností, když se potomek člověka s ušpiněným kádrovým profilem nedostal na školu, nebylo mu umožněno studovat nejen na vysoké škole, ale často ani na gymnáziu. Budoucnost dětí tak byla závislá na poslušnosti jejich rodičů

Jak to tedy bylo? Pro komunisty jsou lidská práva a demokracie pouze prázdným pojmem. Nic takového, už z podstaty komunismu, nemůže být s nimi spojováno.

Lež č. 2 – Národ byl zdravější díky špičkovému zdravotnictví.

Délka života v socialistickém Československu byla v průměru o čtyři roky kratší než v prohnilých kapitalistických státech. Podle tabulek Světové banky žil v roce 1989 průměrný Čechoslovák 71.4 roku. Ovšem průměrný Američan 75.2 roku, Rakušan 75.5 roku a Nizozemec dokonce 76.9 roku. S trochou nadsázky se dá říct, že život v socialismu byl zdraví škodlivý.

Ani o špičkovém zdravotnictví se nedá mluvit. Ano, měli jsme v Československu kapacity, které patřily ke světové špičce, jako byl například pediatr profesor Švejcar, bojovník proti neštovicím chemik Holý nebo otec kontaktních čoček Wichterle. Ovšem kdo o nich u nás věděl? Jeden z dalších typických rysů socialismu byla nenávist vůči schopným a úspěšným. Klacky, které strana házela pod nohy těmto vědcům, by byly námětem na vlastní knihu. Připomeňme si ale, že zrušením licenčních smluv na výrobu kontaktních čoček přišlo socialistické Československo zhruba o miliardu tehdejších dolarů. Samotný Wichterle neměl z peněz za patenty ani zlámanou grešli.

Běžné zdravotnictví ovšem silně zaostávalo za zbytkem světa, především díky nemožnosti spolupracovat na výzkumu se západními lékaři a neschopnosti nakupovat špičkové lékařské vybavení.

Jak to tedy bylo? Komunisté ukradli lidem čtyři roky života.

Lež č. 3 – Kdo dodržoval zákony, neměl se čeho bát. Na každém rohu stál esenbák, bylo bezpečno.

Co do množství esenbáků se mohlo zdát, že je opravdu o bezpečí obyčejného občana postaráno. Nebylo tomu tak. Naopak dohled nad socialistickým způsobem života byl přednější, než nějaká prevence kriminality. Je nutné si uvědomit, že jedním ze základních rysů tehdejší VB byla represe. Dodržovat zákony zdaleka nestačilo. Jedním z mnoha příkladů, kdy si před esenbáky ani ctnostný a zákona dbalý člověk nemohl být jistý, byl hon na takzvané máničky. Stačilo mít dlouhé vlasy a o pozornost „bezpečnosti“ bylo postaráno. Buzerace ze strany příslušníků bezpečnosti byla skoro všudypřítomná. Sedíš dlouho na lavičce na nádraží? Ukaž občanku! Motáš se kolem západoněmeckých autobusů a hledáš odhozené plechovky do sbírky? Ukaž občanku! Směješ se něčemu, když jde kolem hlídka esenbé? Občanku sem, smích tě přejde.

Respekt veřejnosti vůči tehdejším bezpečnostním orgánům byl pramalý. Byli vnímáni jen jako pogramotné mlátičky bez špetky přirozené inteligence. A dlužno dodat, že v mnoha případech byl takový odsudek na místě. Mnohými řadovými příslušníky byl tento despekt silně vnímán a byl důvodem k tomu občana občas pěkně osolit. Jen tak, bez důvodu. Stejně se určitě smál tomu fóru, jak jdou tři esenbáci, jeden umí číst, druhý psát... Kdo byl někdy, byť kvůli banalitě, na služebně VB, jistě si vybaví pocit, že je hledaným vrahem a osnovatelem atentátu minimálně na Gustáva Husáka. Totéž si jistě vybaví ti,

kdo ve svých škodovkách brázdili normalizační silnice a měli to štěstí, že jim před blatníkem zamával esenbák plácačkou.

Esenbáci byli užíváni k rozhánění demonstrací, k šíření strachu, k rozbíjení hlav demonstrantů, kdy vyzbrojeni dlouhou bílou „láskou strany“ mlátili hlava nehlava všechno, co jim přišlo pod ruku. Kdo zažil, například během Palachova týdne v lednu 1989, jaké to je, když takový knedlík přistane na zádech, nezapomene.

Samozřejmě by bylo nespravedlivé soudit takto všechny. Kradlo se, vraždilo, kriminální policie i tehdy fungovala, zločinci se chytali, zavírali, věšeli. Jen se o tom nepsalo, protože nebylo kde. Svobodná média neexistovala a v občanech bylo nutno vzbudit dojem, že žijeme v bezpečné zlaté kleci. I tohle si sebou po takřka čtvrt století sebou táhneme jako kámen na krku, protože současná policie, často nezaslouženě, je odsuzována a vysmívána na základě zkušeností s esenbáky.

Jak to tedy bylo? Veřejná bezpečnost byl represivní orgán, větší důraz než na ochranu před kriminalitou byl dán na šmírování a buzeraci socialistického občana.

Lež č. 4 – Přes hranice se plížili jen vrazi a špioni.

Nebylo to tak, jak se mnozí staří komunisté, obzvláště ti z Klubu českého pohraničí, snaží tvrdit. Po únorovém puči přes hranice pendlovali převaděči s osobami, kterým reálně hrozila perzekuce ze strany vládnoucí KSČ. Šlo nejen o podnikatele, politiky opozičních stran, bývalé příslušníky zahraničních armád, ale i běžné občany, kteří se nedokázali smířit s budoucností násilím ovládnutého národa. Často hranice přecházeli s celými rodinami a riskovali tak dlouholeté žaláře a v některých případech i trest smrti. Mnohým při přechodu štěstěna nebyla nakloněna a svému osudu z rukou komunistické justice neunikli. Jiné při přechodu dohnala kulka či skončili na elektrinou nabitých drátech.

Samozřejmě, že přes hranici přecházeli i pracovníci tajných služeb. Nešlo ovšem o takové množství, jaké se dnes snaží někteří bývalí strážci hranic uvádět. Fakta mluví proti jejich tvrzení. V letech 1948 – 1989 zemřelo při výkonu služby 654 pohraničnicků. Z toho ovšem pouhých 10 bylo zabito během přestřelky. Ve zbylých případech šlo o nehody, náhodné výstřely z pušek či sebevraždy. Proti těmto deseti pohraničnickům stojí odhadovaných pět stovek obětí z řad uprchlíků za svobodou.

Je zajímavé, že zatímco hranice demokratických států byly hlídány před možným příchodem nežádoucích sil z venku, hranice socialistického tábora fungovaly podobně jako ostraha kriminálu, bránily v cestě ven.

Jak to tedy bylo? Přes hranice se neplížili vrazi a špioni, ale slušní lidé na cestě za svobodou. Naopak vrazi tyto hranice hlídali.

Lež č. 5 – Všechno bylo zadarmo. Nebo skoro zadarmo.

Doktor byl zadarmo, lázně byly zadarmo, plomby byly zadarmo, dovolené v NDR byly skoro zadarmo, bydlení bylo za pár stovek, pivo za pár kaček... V podobném duchu by se dalo pokračovat prakticky do nekonečna. Opak je ale pravdou. Zadarmo nebylo nic, všechno bylo štědře dotované, byla to jakási forma „držhubného“, která měla obyvatelstvo udržovat syté, spokojené a ideálně ve stavu duševního útlumu. Šlo o takzvaný „sociální kontrakt“, typický pro svět socialismu, kdy jakýsi sociální blahobyt byl nabídnut výměnou za apolitičnost.

Je nutné si ale uvědomit přítomnost slova „dotované“. Peníze, kterými stát přispíval na dotovanou životní úroveň, nutně chyběly jinde. Proto v léčebnách pro duševně choré vládly prakticky středověké podmínky, proto vybavení nemocnic pokulhávalo za vyspělým zbytkem světa o několik koňských délek, proto se města rozpadala před očima, proto úroveň cestování byla jen o málo vyšší než za první republiky.

Následky tohoto sebevražedného hospodaření se sebou potáhneme jako balvan ještě dlouho. Ovšem, hlavně že se nemuselo platit krvavých třicet korun u lékaře.

Jak to tedy bylo? Zadarmo nebylo nic. Dokonce ani skoro zadarmo. Vše bylo dotováno z peněz, které všem chyběly jinde.

Lež č. 6 – Nekradlo se. Ani politici, ani nikdo jiný.

Ale kradlo se. Nedá se říct, jestli méně nebo více než dnes, ale kradlo. Jistě si mnozí vzpomenou na oblíbenou větu „kdo nekrade ze státního, okrádá vlastní rodinu“. Ostatně, na okrádání ze společného majetku pamatoval zákon o rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví. Do něj se vešlo ledacos, od vyzobávání jablek v sadu přes odvoz cihel ze stavby až po krádeže autosoučástek ve fabrice. Takovéto soukromé „znárodňování“ se svého času dalo považovat za národní sport. Však kdo něco chtěl, materiál na stavbu chatky, luxfery, nové obutí na auto, lepší obkladačky v koupelně a nechtěl

čekat, jestli se na něj usměje štěstí po dlouhém čekání, nakoupil materiál pod rukou. Samozřejmě, že zpravidla šlo o materiál pocházející ze „socialistického vlastnictví“.

A to jsme jen u malých krádeží. Myslet si, že mezi stranickými kádry s funkcí a vlivem byl samý Mirek Dušín, je znakem bezbřehé naivity. I tam fungovala takzvaná „malá domů“, i tam ruka ruku myla, šidilo se, uplácelo se službičkami a nedostatkovým zbožím. Těžko by v době socialistického odměňování měly stranické paničky luxusní dovolené, tuzexová auta a devizová konta. I za vlády KSČ existovala šlechta, která byla rovnější než ostatní, měli vlastní prodejny a nemocnice, i tehdy kvetla vzájemná družba mezi stranickými kádry a šedou ekonomikou překupníků a veksláků.

Jak to tedy bylo? Kradlo se. Na počátku vlády jedné strany byla obrovská krádež a ta předznamenala jeden z nejvýraznějších rysů tehdejšího způsobu života. Jediný rozdíl oproti dnešku je v tom, že neexistoval bulvár, který by o tom psal, a nebylo vůbec vhodné o něčem takovém mluvit nahlas.

Lež č. 7 – Každý mohl cestovat.

Ano, mohl. Na Slapy, na Sázavu, do Prahy za památkami. Což ale není to cestování, o kterém je řeč. Problém byl ve vycestování, byť jen do NDR na nákupy, do Karl Marx Stadt. I do spřátelených zemí byl potřeba cestovní pas a nebylo nic neobvyklého, když byl pas občanovi odejmut nebo prostě nebyl vydán. S trochou štěstí se ale do soudružských zemí cestovat dalo. Ne však do všech.

Jistě si mnozí vzpomenou na šedivý pas, který byl mnohými považován za klenot, protože to byla jediná vstupenka do tehdejší Jugoslávie. Svého času byla Jugoslávie využívána těmi nevděčníky, kteří nehodlali kolektivně žít a pracovat pro blaho všech, jako dálnice k vysněnému západu. Proto se začal vydávat tento speciální cestovní doklad, který sloužil jako síto na ty prověřenější z občanů, u kterých byla vysoká šance, že se jedou pouze zrekreovat.

Říká se „nebyls v SSSR, nerad“. Dostat se tehdy do kolébky socialismu a vidět na vlastní oči, kam až vede blahobyť pod vedením strany, bylo skoro nemožné. Fungoval poměrně čilý výměnný obchod mezi sovětskými občany, pro které bylo Československo totéž, co pro nás Rakousko. Prostřednictvím dopisu se domluvil kšeftíček, sovětská rodina vyběhala bumáčky, zaslala pozvání a mohlo se vycestovat. Na oplátku pak sovětská rodinka vyrazila „na Západ“ a stala se pro našince na nějakou dobu kamenem na krku, návštěvou z pravěku a

důvodem posměchu širokého okolí. To vše samozřejmě jen pokud byli úředníci příznivě nakloněni. V opačném případě ani bumážka nepomohla a necestovalo se.

Vycestovat na západ? Podívat se, kam až to dotáhnul zahnívající kapitalismus? Na vlastní oči vidět utrpení vykořisťovaných dělníků a soudruhů z kapitalistických zemí? Pro naprostou většinu národa neuskutečnitelný sen. Pro vycestování do takové země byla potřeba hromada razítek, neposkvrněný kádrový profil, vyjádření všemožných stranických výborů, od zaměstnavatele až po domovnici, bylo nutné získat vízum, devizový příslib... S neuvěřitelnou hromadou štěstí a přidělenými valutami, které stačily tak možná na kávu se sachrdortem, se pak dalo vycestovat. Po návratu samozřejmě cestovatele čekal posměch okolí, protože jen blázen se vracel zpátky po takovém očištění s úřady.

Jak to tedy bylo? Do bezproblémových soudružských zemí mohl skoro každý. Do Jugošky a Sojuzu málokdo a na západ jen dokonale prověřený občan, případně majitel dobrých konexí, zelinář či řezník.

Lež č. 8 – Byli jsme vyspělá, průmyslová velmoc.

Ano, byli. Ovšem nikoliv zásluhou komunistického panování. Respektovanou a vyspělou průmyslovou velmocí jsme byli dávno před zavedením socialistického hospodářství. Naopak, soudruzi se ukázali jako špatný hospodář. Centrálním plánováním, umělým tlumením invence a nutností vyrábět podle sovětského vzoru, diktovaným trhem, omezováním výroby na úkor zbrojního průmyslu, bržděním vývoje a modernizace dokázali udělat z kdysi slavných značek prakticky bezcenné zboží, které nedokázalo konkurovat zbytku světa.

Těžko by v tak skvělé, na průmyslu postavené zemi existovaly dlouholeté pořadníky na automobily, nestavěly by se obytné baráky podle tří, čtyř šablon a určitě by nebyly stále opakované problémy s nedostatkem vložek, toaletního papíru či pánských slipů. Často se argumentuje tím, že po listopadu 1989 noví majitelé fungující fabрики vykradli a nechali krachnout. Opak je pravdou. Fabricky byly v mnoha případech nepřipravené na konkurenční boj, měly dlouhá léta domluvené odbytiště v jiných socialistických zemích, neexistoval volný trh a najednou byly takové podniky hozeny do světa, kde si musely svými výrobky vybojovat odbyť. A to bohužel často nebylo možné díky zastaralé výrobě a minimální schopnosti držet se současných trendů. Lidově řečeno, takové firmy dostaly na frak od konkurence a už tady nebyl stát, který by jejich marný provoz dál dotoval.

Jak to tedy bylo? Vláda KSČ udělala z průmyslové velmoci technické muzeum.

Lež č. 9 – Každý měl práci, nebylo nezaměstnaných.

Jde o často rozšířenou lež, často užívanou pro dokreslení „neskutečného teroru a bídy, ve které dnes žijeme“. Za vlády komunistické strany se udržovala umělá přezaměstnanost, byly vytvářeny spousty zbytečných pracovních míst, protože byla povinnost pracovat. Zjednodušeně řečeno, z Československa byl vystavěn takový velký pracovní lágr. Lidé nechodili do práce, ale do zaměstnání a produktivita práce byla víc než mizerná.

Být tehdy nezaměstnaný, čili nemít v průkazu razítko zaměstnavatele, bylo porušením zákona a absence takového potvrzení často znamenala přímou cestu za mříže až na tři roky, s nálepkou „příživník“. Zákon o takzvané příživě byl jedním z klacků na režimu nepohodlné kverulanty. Nebylo nic jednoduššího, než se postarat o to, aby vyhlédnutá oběť nikde práci nedostala, a za čas sáhnout po paragrafu o příživnictví.

Jak to tedy bylo? Každý měl povinnost být zaměstnán, a kdo nepracoval, skončil za katrem.

Lež č. 10 – Bylo líp, byly to zlaté časy.

Jediné, co se dá na tento argument odpovědět, je „jo, bylo pěkný, že jsme byli mladší“. Nic víc. Zajímavé je, čím vším je tento argument často doplňován. Bylo pivo za pár kaček, metro za korunu, lidi nemysleli na kraviny, věnovali se chatičkám, zahrádkám, svým škodovčenkám, nefetovali, v televizi dávali samé zábavné pořady, humor byl inteligentnější, k pohodě stačil Kája Gott.

Kecy, draží přátelé. Je na místě odcitovat neznámého autora: „Je absurdní, že o týchle zkurvený době jednou budou lidi mluvit jako o zlatých časech“.

Pivo bylo za pár kaček, protože nalejt občana bylo tak jednoduché. Napil se, vyspal se z toho a hurá do Kolbenky. V kantýně si dal dvacet deka vlašáku s rohlíkem za bůra, cestou domů metrem prolístoval Rudása, večer na něj oloupal brambory, zkouknul televizní noviny, kde se dozvěděl, jak trpí američtí dělníci, jak imperialisté chřestí atomovými raketami, zasníl se u poutavé reportáže z dožínky a zanedával u komunální kritiky o nedostatku zavařovacích víček. Po zprávách si otevřel lahváče, hodinku se napíнал u majora Zemana, zasmál se u Televarieté a šel spát.

Nebyly to zlaté časy, byl to nudný život lidí zavřených v kleci, s povolenou, předem schválenou zábavou, pravidelným krmením. Lidí často hledajících

nějakou noru, nějaký temný kout, kde by se před šedí socialistického života na chvíli schovali. Byl to život vycvičených zvířátek, kterým byla cesta k jakékoliv individuálnosti a odlišnosti ztěžována. Bylo to čtyřicet let násilné deformace národa, jejíž následky si neseme nejen my, ale pravděpodobně i nějaká ta generace po nás. Socialistický občan věděl, že když bude hodný, bude mít plný talíř a nebude se muset o nic starat. Na co jsou mu nějaké svobody, když si za ně nic nekoupí. To je stigma většiny současných voličů levice, kdy alfou a omegou je plný žaludek a minimum zodpovědnosti.

Byla to nudná a šedivá doba, kdy to, co nedostalo požehnání a certifikát neškodnosti, nemělo šanci. Kdo si dnes pamatuje nahrávací orgie, když se někomu povedlo sehnat Flojdy, Kisáky, Stouny, zatímco z rádia se valil nepřetržitý proud Michala Davida, Standy Procházky, Cézara, Horňáka, Vondráčkovy. Kdo si dneska pamatuje sedánky nad kotoučkem se záznamem Woodstocku, komu se vybaví to příjemné šimrání v břiše, když se u ohně nebo v hospodě na kytary spustila nějaká krylovina.

Svobodné zprávy a hudební novinky se k nám ze světa dostávaly prostřednictvím Svobodné Evropy, Hlasu Ameriky, BBC, Deutsche Welle nebo třeba Kanadského rozhlasu. Dlouhá léta byl jejich poslech rušený, protože na co by socialistickému člověku byly pravdivé zprávy. Ještě by začal přemýšlet. O tom, co vykládal Sláva Volný nebo o tom, co hrála Rozina na Svobodce, jaké jsou hudební žebříčky ve světě, kterými nás oblažoval John Kelway z Londýna nebo Michael Prostějovský z Kolína nad Rýnem, jak si žijí krajaní v Kanadě, o kterých vyprávěla Vesna Alince a koneckonců o zprávách z domova, zakončených „Ivan Medek, Hlas Ameriky, Vídeň“, se mluvilo jen šeptem.

Seznam zakázaných knih a autorů byl sáhodlouhý, strana dokázala okázale ignorovat i udělení Nobelovy ceny Jaroslavu Seifertovi. I v době těsně před pádem vlády jedné strany, kdy nebyl svěrák utažený až tak těsně, byly k vidění takové absurdity, jako na besedě s Jaroslavem Foglarem promítaný diapozitiv s obálkou knihy Pod junáckou vlajkou, kde slovo junáckou bylo začerněno.

Národ se dělil na dvě zásadní a početně nepoměřitelné skupiny. Bylo obrovské stádo, které mlčelo, drželo hubu a krok, jednou za čtyři roky odvolilo jednotnou kandidátku, občas si zanávalo po tom, co se ujistilo, že za dveřmi opravdu nikdo nestojí, a jinak nic neřešilo. A bylo tady stádečko těch, co prakticky celou dobu utíkali. Ne někam, ale před něčím. Utíkali ke knížkám, které kolovaly republikou ve stopadesáté kopii na průklepáku, utíkali k stokrát ohraným kazetám s Krylem, Jasnou pákou, Plastikama, Nohavicou. Utíkali na čundry,

mezi partu, kde si hráli na skautíky a kovboje. Tvořili skupinky, kde bylo alespoň zdání svobody, kde byli mezi svými.

Člověk byl neustále pod dohledem. Špiclovalo se, udávalo, od uličního výboru strany, přes příslušníky pomocné stráže VB až po podnikové kádrováky byl život každého jako pod drobnohledem. Kdo tehdy mohl tušit, že se do udávání pustily i modly jako byl Jarek Nohavica nebo Milan Kundera. Kdo z dospělých, kteří si s napětím a jako četbu na pokračování kupovali po listopadu vycházející seznamy estébáků, nenašel nikoho známého?

Byla to šílená doba, plná šílených lidí, vedená šílenci. Rozhodně to nebyly zlaté časy.

Jak to tedy bylo? Stálo to za nic. Ale byli jsme mladší.